

Bea van Robaeys, Danielle Dierckx & Jan Vranken. **(G)een blad voor de mond. Spanningsvelden bij de participatie van armoedeverenigingen aan het armoedebeleid.** Gent: Academia Press, 2005, 224 p., € 11,00 ISBN 90 382 0794 8

Deze publicatie is het resultaat van het onderzoeksproject 'Grenzen en mogelijkheden van armen als actor in het Belgisch armoedebeleid'. Hierin worstelen de auteurs met de paradox van een uitgesloten groep die participeert in het beleid. Deze machteloze en achtergestelde groep heeft volgens de theorie alles tegen zich om zichzelf te organiseren en invloed uit te oefenen. En toch zijn er in België verenigingen van armen die werken aan beleidsparticipatie én neemt de overheid maatregelen om die beleidsparticipatie mogelijk te maken. De onderzoekers willen in de eerste plaats inzicht krijgen in de praktijk

van beleidsparticipatie door de armoedeverenigingen. Daarnaast beogen zij succes- en faalfactoren en de bijbehorende valkuilen in kaart te brengen, om zo de praktijk van beleidsparticipatie te verbeteren.

Het onderzoeksrapport valt uiteen in vier delen. In het eerste deel schetsen de auteurs de opzet van het onderzoek. Hierbij gaan ze uit van het perspectief dat armoedeverenigingen 'sociale bewegingen in ontwikkeling' zijn. Een nieuwe sociale beweging, zoals de armoedeverenigingen, hebben zowel een instrumenteel als een identiteitsgericht karakter. Daarnaast nemen de auteurs nog andere concepten uit het onderzoek naar sociale bewegingen mee in hun eigen onderzoek, zoals het belang van sociaal, cultureel en financieel kapitaal en de afhankelijkheid van de politieke en institutionele omgeving.

Om zicht te krijgen op hoe armen en armoedeverenigingen participeren in het beleid stuurden de onderzoekers een vragenlijst naar 127 Vlaamse, Brusselse en Waalse verenigingen. Met die gegevens ontwikkelden ze een typologie van armoedeverenigingen, gebaseerd op 'professionalisering', 'omvang van financiële middelen' en 'periode van ontstaan'. Daarnaast werden interviews afgenomen met 34 respondenten die als professional actief zijn in een armoedevereniging.

Deel 2 van het rapport geeft een beeld van het armoedebeleid en de armoedeverenigingen in België. Werd armoede in de jaren zestig nog gezien als een inkomensprobleem, begin eenentwintigste eeuw is het armoedebeleid als inclusief, doelmatig en integraal te karakteriseren en is er oog voor de betrokkenheid van relevante actoren. In dit deel van het rapport

komt de lezer meer te weten over wat armoedeverenigingen zijn en wat ze doen. Zo liggen de volgende zes criteria aan de basis van de Vlaamse 'verenigingen waar armen het woord nemen': armen verenigen zich, armen wordt het woord gegeven, er wordt gewerkt aan maatschappelijke emancipatie en maatschappelijke structuren, dialoog, vorming en men blijft proberen armen te bereiken. De meeste Belgische armoedeverenigingen zijn kleinschalige, lokale verenigingen die veel belang hechten aan identiteitsgerichte activiteiten zoals ontmoetingsactiviteiten, individuele ondersteuning en het organiseren van vorming.

Dit onderzoeksrapport concentreert zich echter voornamelijk op de beleidsparticipatie, wat voor 88,7% van de verenigingen een doelstelling is, en beschrijft de resultaten van het survey-onderzoek en de interviews in deel 3. Voordat verenigingen tot beleidsparticipatie kunnen overgaan, moeten ze beschikken over voldoende sociaal, financieel en cultureel kapitaal. Zo is het noodzakelijk dat ze subsidies verwerven en investeren in samenwerkingsverbanden met andere armoedeverenigingen en allerlei lokale organisaties.

Kennis over armoede wordt opgebouwd binnen een armoedevereniging door individuele ervaringen van armen op uiteenlopende domeinen samen te voegen. Op die manier vormen identiteitsgerichte activiteiten de basis voor het instrumenteel handelen. Informele beleidsparticipatie doet zich voor-

namelijk op lokaal vlak voor. Daarvoor worden vooral dialoogactiviteiten gebruikt, waarbij knelpunten en oplossingen kenbaar worden gemaakt. Deze conventionele strategie komt veel vaker voor dan demonstratieve of confronterende activiteiten. Om hun voorstellen kracht bij te zetten worden veel activiteiten van de armoedeverenigingen in samenwerking met de overheid ontplooid. Dat de overheid gezien wordt als een partner en armoede reeds op de politieke agenda staat, draagt bij aan de keuze voor dialoog. In Wallonië en Brussel, waar armoede minder erkenning heeft, grijpen de verenigingen meer terug naar demonstratieve en confronterende strategieën. De keuze van de strategie hangt ook af van de motivatie van de armen zelf. Die armen spelen een centrale rol bij beleidsparticipatie; ze staan in voor de kennisopbouw, hebben inspraak in de vereniging en onderhandelen mee rond de tafel. Ook de inzet van professionals is van groot belang. Zij ondersteunen het groepswerk dat aan de basis ligt van de kennisopbouw, bieden praktische en administratieve ondersteuning en fungeren als metgezel bij beleidsbeïnvloedende activiteiten. Wat de effecten van de beleidsparticipatie betreft, geven de auteurs voorbeelden van gerealiseerde en niet-gerealiseerde effecten weer, zoals deze werden opgesomd door de respondenten. In de eerste plaats gaat het om interne effecten zoals het zelfvertrouwen van armen versterken en de armoedeverenigingen bekend maken met of voorzien van subsi-

dies. Verder zijn er externe effecten, die uiteenlopen van substantiële effecten tot het sensibiliseren van het publiek, toegang krijgen tot het beïnvloeden van het beleid en probleemoplossers tot actie bewegen. Dat echte verandering van de situatie van personen in armoede uitblijft, is een grote teleurstelling voor de verenigingen. In hoofdstuk 5 volgt een overzicht van sleutelementen van succesvolle beleidsparticipatie. Sommige van deze elementen werden al eerder in het rapport vermeld zoals het belang van interne netwerken en externe bondgenoten, de betaalde professionaal en de beschikbaarheid van duurzame participatiestructuren. Het beschikken over professionaliteit, het voortbrengen van getuigenissen zijn enkele van de nieuw genoemde succesfactoren. Tijd, taal en terugkoppeling zijn dan weer noodzakelijk opdat armen echt kunnen participeren in het armoedebeleid. Pas in het zesde hoofdstuk komt de formele participatie aan bod, waarin zeven voorbeelden worden beschreven van de manier waarop de armoedeverenigingen op vooral federaal en regionaal niveau deelnemen aan het beleid. Deel drie wordt afgesloten met valkuilen van beleidsparticipatie. Dat er een nieuwe kloof ontstaat tussen de 'slimme' armen en de andere armen, dat professionals te veel tijd besteden aan beleidsparticipatie en de armoedeverenigingen te afhankelijk worden van de subsidieverstrekkingen zijn slechts enkele gevaren die aan bod komen. In het besluit en de aanbevelingen

komt weinig nieuws voor. De onderzoekers concluderen dat er wel degelijk een beweging van armen ontstaat maar dat de armoedeverenigingen desondanks in de marge van de politieke besluitvorming blijven opereren.

De kracht van deze publicatie ligt in de inleiding over de manier waarop Belgische armoedeverenigingen deelnemen en vorm geven aan het beleid. In die zin is dit 'verkenkend' onderzoek zeker geslaagd. Dit boek kan ik dan ook warm aanbevelen aan lezers die interesse hebben in verenigings- en bewegingswerk met uitgesloten groepen. Immers, het toont aan dat beweging en verandering mogelijk is, ook voor deze vaak verloren geachte groep mensen in de samenleving, en geeft voorbeelden van dergelijke praktijken. In elk geval is het belang van identiteitsgerichte activiteiten voor beleidsparticipatie duidelijk geworden. Een aparte publicatie over dit onderwerp zou bijzonder interessant kunnen zijn. Jammer is dat de analyse van interviews wat blijft steken bij een opsomming van verschillende initiatieven en dat het kader van de sociale bewegingen en de typologie niet heeft geleid tot diepere analyse.

Elke Plovie

G. Engbersen, E. Snel & A. Weltevrede. **Sociale herovering in Amsterdam en Rotterdam. Één verhaal over twee wijken.** Amsterdam: Amsterdam University Press, 2005, 140 p. € 28,50 ISBN 90 5356 736 4

Een van de maatschappelijke problemen waar bewoners en beleidsmakers al jaren mee worden geconfronteerd, is de leefbaarheid in een groot aantal buurten. De 'probleembuurten' laten zich veelal kenmerken door een eenzijdige bevolkingssamenstelling, veel werklozen, onveiligheid, vervuiling en andere vormen van overlast. In het verleden reageerde de overheid vanuit een institutionele logica om de situatie in buurten te verbeteren en de sociale samenhang te vergroten. Door een toenemend aantal incidenten zoals in de Oosterparkwijk in Groningen en de Diamantbuurt in Amsterdam lijkt de bevolking het vertrouwen in de 'publieke professionals' echter steeds meer te verliezen. In het boek ' Sociale herovering in Amsterdam en Rotterdam' gaan de auteurs op zoek naar nieuwe initiatieven om de leefbaarheid en veiligheid in achterstandsbuurten te verbeteren. Ze hadden geen beter moment kunnen kiezen. Tegelijk met de eindrapportage 'Vertrouwen in de buurt' van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) verscheen de WRR-verkenning van de sociologen Engbersen, Snel & Weltevrede. De verkenning fungeert vooral als ondersteunend stuk voor het eindrapport, maar verdient zeker afzonderlijk aan-

dacht. Allereerst valt het boek op door een mooie, kleurrijke omslagfoto van de Amsterdamse fotograaf Patrick Post. Wellicht triviaal maar door aandacht te besteden aan de vormgeving zou veel boeiend sociaal-wetenschappelijk onderzoek wel eens op een grotere maatschappelijke verspreiding kunnen rekenen dan nu het geval is. Het uitgangspunt van de verkenning is de stedelijke aanpak in Amsterdam (meer specifiek in de buurt Overtoomse Veld in Amsterdam-West) en Rotterdam (meer specifiek in de Tarwewijk in Rotterdam-Zuid). De auteurs willen duidelijk maken dat de stedelijke problemen tegenwoordig dermate groot en complex zijn dat een nieuwe veelomvattende aanpak gewenst is. Bij het selecteren van de twee buurten voor nadere analyse zijn drie criteria gehanteerd: een hoge mate van concentratie van allochtonen, de buurten moeten representatief zijn voor de stedelijke problematiek die speelt, en er moeten nieuwe initiatieven zijn ontwikkeld om de situatie te verbeteren. Dit zijn heldere en legitieme argumenten. Desondanks vraag ik me af waarom een Rotterdamse buurt als Spangen niet is geselecteerd. Deze buurt herbergt eveneens veel allochtonen, heeft te maken met de complexe Rotterdamse problematiek en gemeente, politie, opbouwwerkers en stadsmariniers ontplooiën al jaren onderhouds- en handavingsinitiatieven om het tij te keren. Misschien heeft eveneens een aantal pragmatische redenen een rol gespeeld bij de keuze, hierdoor doen de selectie-